

Forskningsbaserat exjobbprojekt: Tillitsbaserad styrning och ledning i praktisk tillämpning

Från professioner över hela västvärlden hörs kritik mot att de begränsas av detaljstyrning och formalism. Trenden märks särskilt inom den offentliga förvaltningen. Deras minskade autonomi påverkar inte bara arbetsmiljö och välmående, utan i förlängningen påverkar det också effektivitet och service till medborgare och företag. Det motverkar också den handlingskraft som behövs för att hantera oförutsedda händelser, såsom kriser och krig.

I forskningslitteraturen har denna trend beskrivits under lång tid. Redan 1991 myntade den brittiske förvaltningsforskaren Christopher Hood begreppet New Public Management och år 1996 gav styrningsforskaren Michael Power ut en uppmärksammas bok där han varnade för det framväxande "granskningssamhället". Inom professionsforskningen har utvecklingen beskrivits av bland annat sociologer som Thomas Brante, Eliot Freidson och Paul S. Adler. Filosofer som Jonna Bornemark har varnat för hur en övertro på det mätbara speglar bristande tillit och ofta leder till andra effekter än de önskade.

Tillit har lyfts fram som ett centralt begrepp när vi vill förstå utvecklingen. Tillitsforskningen är omfattande internationellt och sträcker sig över en rad olika forskningsfält, såsom psykologi, organisationsteori, nationalekonomi, ekonomisk historia, statsvetenskap och sociologi. I flera av dessa fält betraktas tillit inte bara som en känsla, utan snarare som en princip eller mekanism i samhället och dess organisationer. Denna mekanism främjar effektivt samarbete och kan kopplas till både individuellt välmående och kollektiv gemenskap.

Som mekanism kan tilliten tillämpas på allt som sker i organisationer, från styrning och organisering till kultur och ledarskap. Den tar sig uttryck i lyhördhet och dialog. Det kan exempelvis betyda att ledning och professioner samarbetar i utformningen av resultatmätt eller att professioner och medborgare bjuds in att påverka viktiga beslut.

I de nordiska länderna talar vi idag om detta som tillitsbaserad styrning och ledning – ett begrepp som avser en allmän inriktning eller filosofi. Det handlar således inte om en konkret metod eller styrmodell. Utgångspunkten i den tillitsbaserade filosofin är en vilja hos beslutsfattare att börja med att själva visa tillit, och därmed att acceptera osäkerhet, snarare än att fodra tilliten av andra. Grunden är motivationsforskningen och rörelsen Human Relations, som startade på 1950-talet.

Ett stort antal organisationer både i offentlig och privat sektor arbetar enligt egen utsago tillitsbaserat. Men vad är det de gör, och vilka resultat har det gett? Bentzens (2023) multilevel-modell för tillitsbaserat ledarskap – "tripoden av tillit" – utgör en viktig teoretisk utgångspunkt för att analysera hur tillitsbaserade initiativ påverkar olika nivåer i organisationen. Denna modell betonar samspelet mellan institutionella och interaktionella dimensioner av tillit på individuell, team- och organisatorisk nivå, vilket skapar en mer nyanserad förståelse för de komplexa processer som är involverade när tillitsbaserad styrning implementeras.

Kontakt: Professor Johann Packendorff, johann@kth.se